

Het jainisme is net als het hindoeïsme en het boeddhisme ontstaan op het Indische subcontinent. In India leven vandaag nog ongeveer vier miljoen jains, op een miljard inwoners. Het stereotypische beeld van de jaingemeenschap is dat van een rijke, puriteinse en weinig toegankelijke sekte. Nochtans hebben de jains een grote rol gespeeld in de geschiedenis van het subcontinent. Het is bijvoorbeeld voor een groot stuk aan hen te danken dat het vegetarisme zo'n twee millennia geleden een algemeen aanvaarde sociale praktijk werd. In het recente verleden hebben de jains een sterke invloed uitgeoefend op Mahatma Gandhi doordat hij hun basisnotie van geweldloosheid (ahimsa) heeft overgenomen. Geen enkele religie heeft meer de nadruk gelegd op geweldloosheid dan het jainisme.

De beroepsactiviteiten van de jains hebben deze kleine gemeenschap ook buiten India belangrijk gemaakt. De Indiase gemeenschap in Antwerpen telt vandaag zo'n 350 families (1.300 mensen), die bijna allemaal leven en werken in de diamantsector en bijna allemaal jains zijn. Hoewel de meesten van hen al in de jaren zeventig naar België kwamen, vormen ze nog steeds een bewust geïsoleerde gemeenschap. Deze kwam in augustus vorig jaar in de actualiteit, toen filmdecorbouwers uit Bombay de Nekkerhal in Mechelen ombouwden tot een sprookjespaleis annex tempel voor het huwelijk van twee jain-koppels. De kosten voor het huwelijk werden geschat op meer dan 10 miljoen euro. Al het personeel alsook honderden gasten werden overgevlogen uit India. Een Belgisch team van 20 man was twee weken constant in de weer enkel en alleen al om de exotische bloemen te verversen. Naar verluidt ging het dan ook om het duurste huwelijk in de Belgische geschiedenis. De vader van de broer en zus die huwden, diamantair Vijah Shah, is voorzitter van de vzw Jain Cultural Center Antwerp, die in Wilrijk een gigantische Indiase tempel en cultureel centrum laat bouwen. Het is een paradox: een religie die als geen ander het ideaal van verzaking heeft gepropageerd, telt onder haar aanhangers superrijke mensen. Dat deze mensen in België vooral met rust gelaten willen worden, heeft veel te maken met hun strikte ethische code, waarin sommige vegetariërs en veganisten zich zeker ten dele zullen herkennen. Op het bewuste huwelijk werd bijvoorbeeld geen vlees of vis gegeten, geen alcohol gedronken en niet gerookt. Wie als leek de ethische code respecteert, slaagt volgens de jains ook in zijn beroepsleven en verdient veel geld. Het uitgeven van dat geld op een sijk huwelijksfeest, voor de bouw van een tempel of voor liefdadigheid is een manier om aan maatschappelijke herverdeling te doen.

Perfectie van de ziel

Het vertrekpunt van het jainisme is een streng dualisme. Een levend wezen heeft een sterfelijk lichaam en een onsterfelijke ziel. Elke ziel op deze aarde is gebonden aan fijne materiedeeltjes, karma. Karma is dus materieel voor de jains, in tegenstelling tot de hindoes of de boeddhisten voor wie het een immaterieel principe is. Omdat deze gebondenheid de perfectie van de ziel belemmert, hebben mensen gebreken. Toch is de menselijke ziel in staat om de perfectie te bereiken. In deze toestand van perfectie heeft de ziel vier kenmerken: oneindig geloof, oneindige kennis, oneindige macht en oneindig geluk. Uiteindelijk is enkel het individu alleen verantwoordelijk voor goed en kwaad in zijn leven. De bevrijding gebeurt geleidelijk door het

volgen van een praktijk die bestaat uit het hebben van de juiste gedachten, het uiten van de juiste woorden en het stellen van de juiste handelingen. Een leidend principe hierbij is dat van ahimsa of geweldloosheid jegens alle levende wezens. Men mag dus geen schade toebrengen aan anderen in denken, spreken of handelen.

Het jainisme is een verzameling van principes en gedragsregels die uitgedragen worden door een jina, een “overwinnaar” (van de wereldlijke passies in zichzelf). Het woord “jain(a)” duidt in feite een volgeling van een jina aan. Zo’n jina is geen bovennatuurlijk wezen, noch een incarnatie van zo’n wezen. In principe is elke mens in staat om zichzelf te bevrijden van elk soort van afhankelijkheid aan materiële zaken en kennis te krijgen van verleden, heden en toekomst. In de praktijk blijken echter slechts heel weinig mensen hiertoe in staat. In onze tijdscyclus (kalpa) zijn er tot nog toe 24 geweest. De voorlopig laatste was Mahavira . Hij verkondigde – of liever herverkondigde - de principes van het jainisme rond de 6de eeuw voor Christus in de Indiase deelstaat Bihar. Hij was dus een tijd- en streekgenoot van Gautama de Boeddha, de stichter van het boeddhisme. Vóór Mahavira was er waarschijnlijk nog een historische jina. De overige 22 jina’s in het

jainisme hebben vooral mythologische waarde. Telkens wanneer het jainisme op het punt staat te verwateren, is er een jina die de principes hernieuwt en de mensen inspireert. Daarmee is het jainisme een religie die gestoeld is op puur menselijke oorsprong, en die haar legitimatie niet vindt in een boven- of buitenwereldlijke macht. Het jainisme zou men kunnen beschouwen als een godsdienst zonder god.

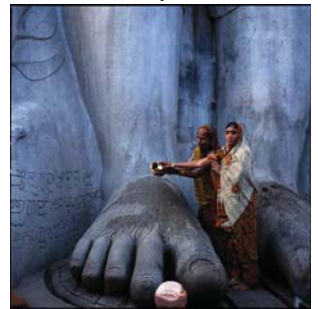
Nadat hij alle vormen van afhankelijkheid aan het leven heeft vernietigd, brengt een jina de rest van zijn bestaan door met het prediken van de principes van de religie aan andere schepsels. Men zou dus evenzeer kunnen zeggen dat een jina een soort van goddelijke status heeft bereikt en dat daarom de bewering dat het jainisme atheïstisch is onjuist is. Het hangt er maar van af wat men verstaat onder godheid en atheïsme. In elk geval is volgens het jainisme het universum ongeschapen en zijn ook de zielen eeuwig. Hoe dit dogma kan worden begrepen

is natuurlijk een andere vraag. Op zichzelf is het wellicht niet onbegrijpelijker dan de bewering dat het universum wél is geschapen: zijn beide uiteindelijk niet even onbegrijpelijk?

Onthoudingen

Omdat hij anderen helpt in het bereiken van de spirituele zelfverwerkelijking, wordt een jina ook wel een tirthankara (maker van het juiste pad, wegbereider) genoemd. De term “arihant” komt eveneens voor. “Ari” betekent vijand en “hant” vernietiger. De vijanden in dit geval komen niet van buiten, maar van binnen: het zijn de passies die gehechtheid en himsa (gewelddadigheid) met zich meebrengen.

De belofte van ahimsa moet in praktijk gebracht worden door zowel geestelijken als leken. Het spreekt vanzelf dat de geestelijken de belofte strikter toepassen dan de leken. Meer bepaald houdt de belofte de volgende praktijken in, die de basis vormen van de hele

jain-ethiek: *ahimsa* is de onthouding van schade toebrengen aan levende wezens, *satya* is de onthouding van onwaarheid,

achaurya

is de onthouding van diefstal,

brahmacharya

is de onthouding van onkuisheid en

aparigraha

is de onthouding van wereldlijke gehechtheden.

In India ziet men jaina-geestelijken vaak met een fijne borstel voorzichtig de aarde vegen waarover zij lopen, om geen insecten te vertrappelen. Ook dragen zij een doekje voor hun mond om geen diertjes in te ademen of in te slikken. Van leken wordt normalerwijze niet verwacht dat zij zo ver gaan in hun dagelijks engagement.

In de wereld

Als we de beroepen van de jains onder de loep nemen, merken we dat ze meestal een of andere commerciële bedrijvigheid uitoefenen. In Indiase termen behoren deze jains tot de kaste van de Vaisyas (handelaars). Historisch gezien is dit een vrij recente evolutie. In antieke tijden konden jains in alle klassen van de samenleving worden teruggevonden, in het bijzonder onder de Kshatriyas (ridders). Om verschillende redenen is het aantal jains in deze andere klassen in de loop der tijden echter sterk gedaald.

De gedragsregels voor jain-leken bepalen dat iemand een beroep dient uit te oefenen op een correcte en eerlijke wijze voor het onderhoud van zijn familie. De enige beperking die hij moet naleven, bestaat erin dat dit beroep niet moreel degraderend mag zijn doordat het grootschalige

vernietiging van of schade aan leven zou inhouden. Een jain kan een bepaald beroep niet uitoefenen wanneer het bijvoorbeeld een massaal gebruik van vuur inhoudt, het kappen van bomen of planten, het castreren van dieren, het opdrogen van rivieren of meren enz. Hieruit volgt dat beroepen zoals slager, visser, wijnhandelaar, wapenmaker en dergelijke worden afgewezen. Het is echter een misvatting dat jains geen landbouwers zouden mogen zijn. Integendeel, in de Indiase deelstaat Karnataka vinden we al eeuwenlang landbouwers onder de jains. En dit is altijd zo geweest, niet in het minst omdat op vele plaatsen de jains in vrij afgeschermden gemeenschappen leefden die zelf dienden te voorzien in hun levensonderhoud. De jains waren de voorbije 2.000 jaar zo'n beetje voor India wat de joden voor Europa waren. Afgezien van deze verboden beroepen vullen jains in de maatschappij allerlei soorten functies in, maar ze zijn meestal bankiers, juweliers, klerenhandelaars, kruideniers en industriëlen. Zo leven enkele honderdduizenden jains in de steden aan de Westkust van India, waar zij onder meer actief zijn in import en export. Omdat zij vanwege hun principes en ijver vaak de hoogste ladder bereiken in wat ze doen, is het niet verwonderlijk dat een buiten verhouding groot deel van de Indiase commerciële geldstromen door hun handen vloeit. Verder vindt men jains ook terug in de rechterlijke, medische en ingenieurswereld, in het onderwijs of in de ambtenarij. Niet alle jains zijn rijk, maar je treft onder hen verhoudingsgewijs meer rijken aan dan bij de Indiase bevolking in het algemeen, zeker de moslims en de christenen. En bij de jains die in het buitenland leven is die verhouding nog groter, vooral in de VS en de EU.

Voeding

De jains zijn zeer kieskeurig in hun voeding. De ethische code van ahimsa wordt vanzelfsprekend ook op het gebied van voeding toegepast. Jains eten geen vlees, vis of zeevruchten. Ook wortelgewassen, waarvan men veronderstelt dat ze een grote

hoeveelheid kleine insecten bevatten, worden vermeden. Door het opgraven van deze gewassen zou men immers buitensporige schade toebrengen aan de levensvormen onder de grond. Dus geen aardappelen, uien, look, radijzen, wortelen, bieten enz. Ook honing is uit den boze. Fruit van bepaalde typisch Indiase bomen zoals de banyan en de pipal eten jains niet omdat deze bomen de geboorteplaats zijn voor vele kleine dieren. Verder dienen jains in principe hun voedsel te eten vóór zonsondergang en na zonsopgang. Dit voorschrift stamt uit de tijd dat er nog geen kunstlicht was. Eten in de duisternis zou immers schade toebrengen aan levensvormen die men niet kan zien.

De meeste jains respecteren ook de regel dat alle soorten voedsel eerst voorzichtig schoongeveegd moeten worden om te vermijden dat men de levende wezens die eraan kunnen kleven mee inslikt. Water en andere vloeibare dranken worden bij voorkeur gefilterd. Jains mogen geen voedsel verspillen. Ze moeten voedsel aanbieden aan arme mensen en vasten op bepaalde religieuze dagen.

Tegelijkertijd zijn jains zich ervan bewust dat enkel volledig bevrijde zielen in de mogelijkheid verkeren om geen enkele levensvorm schade toe te brengen en dat wereldse zielen noodzakelijkerwijze geweld moeten plegen, aangezien leven nu eenmaal afhangt van ander

Geschreven door Dirk Boeckx

vrijdag, 21 december 2007 02:36 - Laatst aangepast donderdag, 23 september 2010 01:04

leven. Het was dit besef dat Gandhi uitte toen hij zei dat ook vegetarisme schade toebrengt aan het milieu maar dat we moeten kiezen voor het minste kwaad. Jainisme probeert geweldpleging dus te beperken tot het strikte minimum.

In het algemeen geldt dat hoe hoger de bereikte levensvorm is (en dus hoe dichterbij de ethische perfectie de levensvorm zich bevindt), hoe groter de schade die door geweldpleging aan die levensvorm wordt toegebracht. “Vernietig geen leven, tenzij het nodig is voor het instandhouden van een hogere vorm van leven”¹, lijkt een devies waarin de meeste jains zich kunnen vinden.

Verder lezen

Een onschatbare hoeveelheid aan materiaal, zowel in kwantitatief als kwalitatief opzicht, vindt men onder www.jainworld.com

Dit artikel werd gepubliceerd in [EVA Magazine 9](#)